

Üniversite Yaşamında Yakın İlişkiler ve İstismar

Intimate Relationships and Abuse in University

Esen ÖNGÜN, Gül ÜNSAL

Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ÖZ

Romantik ilişki istismarı, geçmişteki veya şimdiki sevgili üzerinde güç kullanılan ve kontrol kurulan, tacize maruz bırakan ve zorlayıcı davranışları içeren bir durumdur. Romantik ilişkilerde yaşanan istismar, partner/eş istismarı olarak da anılmaktadır. İstismar ve şiddet kavramları özellikle fiziksel istismar ile fiziksel şiddet söz konusu olduğunda net olarak birbirinden ayıramamakta, her ikisi de benzer anlamda kullanılmaktadır. Şiddet, ilişkide genellikle biri tarafından diğerini kontrol altında tutmak için kullanılır. Romantik ilişkide şiddet duygusal, fiziksel ve cinsel saldırganlığı içermektedir. Üniversite yıllarına denk düşen geç ergenlik döneminde de romantik ilişkilerde istismara sık rastlanmaktadır. Bu derlemede üniversite öğrencileri arasında istismar yaşantısının, yakın ilişkilerdeki riskleri ve sonuçları, bu ilişkilerdeki şiddetin çeşitleri ve etkileri ele alınarak, önleyici yolları tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: İstismar, romantik ilişkiler, istismarı önleme

ABSTRACT

Abusive romantic relationship is a condition which consists of exerting power, control and harassment and coercive behaviours on the present or previous lover. Abusive behaviours experienced in romantic relationships are also called as partner/spouse abuse. The concepts of abuse and violence especially physical abuse and physical violence can not be differentiated from each other so both of them are used to express similar concepts. Violence in a relationship is generally used to keep the partner in control. Violence in romantic relationship includes emotional, physical and sexual aggression. During late adolescent period which corresponds also to university years abuse in romantic relationships is frequently encountered. In this review, abusive behaviours, among university students their risks and consequences in intimate relationships, types of violence used in these relationships and their effects were investigated and preventive measurements were discussed.

Keywords: Abuse, romantic relationships, prevention of abuse

GİRİŞ

İnsanlar yalnız yaşayamayan, başkalarıyla birlikte var olan ve yakın ilişkiler arayan canlılardır. Yakın ilişki ya da aşk, bazen kişisel bir ilişki, bazen kişisel ilişkilerin özel bir ögesi ya da bir özelliği, bazen de bir insanın diğerine duyduğu belli bir duyguyu belirtmek için kullanılmaktadır ⁽¹⁾. Bu ilişkiler çoğu zaman birey için hoş yaşantılar ve duygular barındırmasına rağmen bu ilişkilerde kimi zaman ⁽²⁾ çatışmalar yaşanmakta, partnerle yaşanan bu çatışmaları çözebilmek için bireyler ilişkilerinde yıkıcı sonuçlara neden olabilecek ve istismar içeren yöntemlere başvurumaktadırlar ⁽³⁾. Bu deneyimler bireylerin yeni romantik ilişkiler yaşamalarını önleyebilmekte ve hatta sağlık açısından tehdit edici olabilmektedir. Üniversite yıllarında da yaşanan bu istismar davra-

nışları bireylerin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Ancak bu önemli konuyla ilgili üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerinde istismarın yaygın bir sorun olup olmadığı ve şiddet yaşantısının yakın ilişkilerde riskleri ve sonuçlarının neler olacağı, romantik ilişki şiddetinin çeşitleri ve etkileri ele alınarak, önleyici yollarının tartışılması amaçlanmıştır.

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) tanımına göre istismar; birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürme anlamına gelmektedir ⁽⁴⁾. Yakın ilişki istismarı ise geçmişteki veya şimdiki sevgili (ya da romantik eş olarak anılmaktadır) üzerinde güç kullanılan ve kontrol kurulan; tacize maruz bırakan ve zorlayıcı davranış ve tutumları içeren bir durumdur ⁽⁵⁾. Yakın ilişkilerde

Alındığı tarih: 17.02.2017

Kabul tarihi: 23.04.2018

Yazışma adresi: Ass. Esen Öngün, Başıbüyük Mah. Maltepe Başıbüyük Yolu Sok. Sağlık Bilimleri Fakültesi No: 9/4/1, Maltepe - İstanbul - Türkiye

e-posta: esenongun88@gmail.com

doi: 10.5222/jaren.2018.052

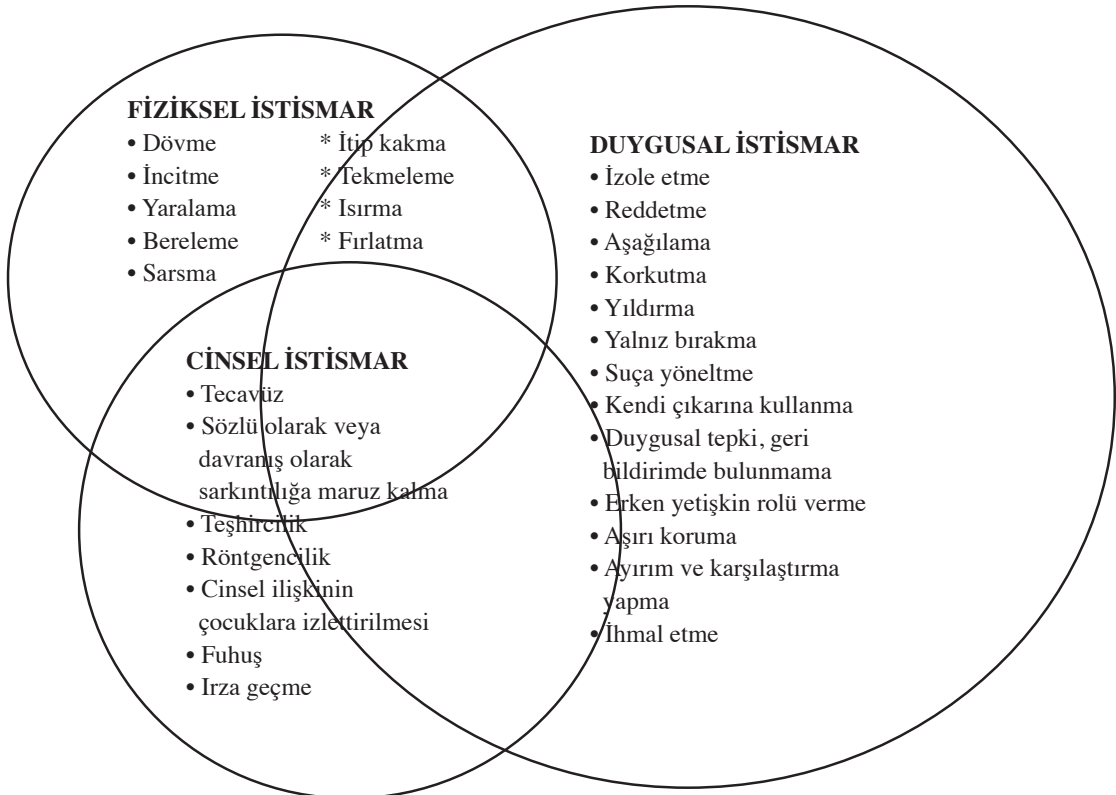
şiddet ya da istismar kavramı; taraflardan birinin doğrudan ya da dolaylı olarak, bedensel, ahlaki veya manevi bütünlüğüne, kültürel değerlerine derecesi ne olursa olsun zarar verecek tutum ve davranışlar olarak da tanımlanmaktadır (6).

Yakın ilişkilerde yaşanan istismar, partner/eş istismarı olarak da anılmaktadır. Literatürde, partner şiddeti, partner istismarı, eş istismarı/şiddeti ve aile içi şiddet gibi kavramların da partner istismarı yerine kullanıldığı belirtilmektedir. İstismar ve şiddet kavramları özellikle fiziksel istismar ile fiziksel şiddet söz konusu olduğunda net olarak birbirinden ayıramamakta, her ikisi de benzer anlamda kullanılmaktadır. Bununla birlikte, ilişkide güç ve kontrol sağlama veya zarar verme davranışı duygusal/psikolojik olduğunda "istismar" kavramının yeğlendiği görülmektedir (2).

İstismar, türleri farklılıklar gösterse de yalnızca çocuk, kadın ve yaşlı olarak gruplanamamakta ve geniş bir yelpazede yetişkin bireylerin maruz kaldığı ciddi bir olgu olarak araştırmalarda yer almaktadır. Ayrıca birden fazla istismar türünün aynı anda bulunabildiği ve bu nedenle kesin sınırlar çizmenin zor

olduğu belirtilmektedir (7).

Yetişkinlikteki evlilik ilişkilerinde görülen şiddet ve istismar içeren davranışların, genellikle ergenlik dönemi romantik ilişkileriyle başladığı ve benzerlik gösterdiği bilinmektedir. Çoğu zaman sorun çözme, stresle baş etme yöntemi olarak görülen bu davranışlarla karşılaşan bireyler, korku ya da utanç duydukları ya da normal bir davranış olarak kabul edilebileceğini düşündükleri için gizleme eğilimindedirler (8). Yakın ilişki istismarı psikolojik/duygusal, fiziksel ve cinsel saldırganlığı içermektedir. Üniversite öğrencilerinin flört ilişkilerinde psikolojik saldırganlığın yaklaşık olarak %80, fiziksel saldırganlığın %20-30 ve cinsel saldırganlığın %10-15 olduğu tahmin edilmektedir. Erkekler sıklıkla daha fazla cinsel saldırganlık göstermekle birlikte, erkekler ve kadınlar genellikle benzer seviyelerde psikolojik ve fiziksel saldırganlık göstermektedir (9). Öngün'ün (2016) çalışmasında erkek üniversite öğrencilerinin kadın öğrencilere göre yakın ilişkilerinde daha fazla istismar algıladıklarını göstermiştir (10). Kılınçer ve Dost (2014) üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Şekil 1: İstismar Çeşitleri

Kaynak: Aydın B. Çocuk ve Ergen Psikolojisi. Nobel Yayınları. Ankara 2005: s:135.

İSTİSMAR TÜRLERİ

Duygusal İstismar: Çocuk ve ergen olmak üzere bireylerin, psikolojik gelişmesinin duraklamasına neden olacak sözel istismar, gözdağı vermeyi, tehdit etmeyi veya aşırı emirleri kapsayan, gereksinim duydukları ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakarak, çocuğun ve ergenin kimliğini zedeleyen ve bozuk davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan tavırları içerir ^(8,12). Psikolojik/duygusal istismar “sembolik olarak birisini inciten ya da tehditleri birisini incitmek için kullanan, sözel ve sözel olmayan davranışlar” olarak tanımlanmaktadır ⁽¹³⁾. Duygusal istismar, kırıcı bir dil olmanın ötesinde, baskı, alay etme ya da ilişkideki bilgilerin kötüye kullanımı, kontrol, tehdit etme, kişisel eşyalara amaçlı olarak zarar verme, telefon kullanımını sınırlama, başkalarıyla olan aktiviteleri kısıtlama, tehdit edici davranışlara kalkışma, kasten kıskançlığa kışkırtma, ilişkiyi bitirmekle tehdit etme gibi partnere hükmetme anlamına gelen diğer soyut davranışlar olarak da adlandırılmaktadır ^(14,15).

Yakın ilişkilerde yaşanan istismarın araştırıldığı çalışmalarda psikolojik/duygusal istismar olmaksızın fiziksel istismar ender olarak ortaya çıkmasına rağmen psikolojik/duygusal istismara klinik ve araştırma alanlarında fiziksel istismardan daha az önem verilmiştir ⁽¹³⁾.

Flake ve ark. ⁽¹⁶⁾ Brezilya’da yaptıkları çalışmada, üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerinde en sık duygusal/psikolojik istismara (%76) maruz kaldığını, duygusal/psikolojik istismarı cinsel istismarın izlediğini bulmuşlardır. Demirtaş ve ark. ⁽¹⁷⁾ kadın üniversite öğrencilerinin psikolojik istismar olarak en sık kıskançlığı deneyimlediğini ve kıskançlığı istismar olarak algılamadıklarını, ilişkide kontrol etme anlamına gelen kıskançlığın, yaygın olarak “seven kıskanır” söylemini açıkça gösteren istenen bir davranış olarak algılandığını belirlemişlerdir.

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması ⁽¹⁸⁾ duygusal istismarı, dört ayrı davranış; “hakaret/küfür”, “aşağılama/küçük düşürme”, “korkutma/tehdit etme” ve “kadına ve çevresine zarar verme tehdidi” olarak tanımlanmıştır.

Duygusal istismar ve ihmal oldukça sık uygulanmasına rağmen fark edilmesinde, tanımlanmasında ve

yasal olarak kanıtlanmasında diğer istismar türlerine göre daha fazla güçlkle karşılaşmaktadır ⁽¹⁹⁾. Duygusal istismar veya psikolojik örselenme diğer tüm istismar biçimlerini şemsiye gibi altında toplar. Tek başına olabildiği gibi fiziksel ve cinsel istismarı ile birlikte de olabilir hatta fiziksel ve cinsel istismarın hasarı ortadan kalktığında bile duygusal istismarın etkisi devam edebilir ⁽¹²⁾. Duygusal istismara bağlı hasarlar fiziksel istismar kadar zedeleyicidir, buna karşın bulguları daha gizlidir ⁽²⁰⁾.

Fiziksel istismar: Özellikleri ve belirtileri gereği fiziksel istismar, istismar türleri içerisinde kolay tanımlanandır. Bu nedenle çoğunlukla araştırmalar bu istismar türünde yapılmaktadır ⁽²¹⁾. Bir ergene uygulanan ya da bir ergenin uyguladığı fiziksel eylemleri (bir şeyler fırlatma, tokatlama, saçını çekme, itme, itip kakma, sarsma, tekmeleme, vurma ya da yumruk atma) kapsayan ⁽²²⁾, bu istismar türünde; ekimoz, basit yumuşak doku lezyonları, yanıklar, iç organ yaralanması ve şiddetli durumlarda nedeni belirlenemeyen ölümler meydana gelebilmektedir ⁽²³⁾. Fiziksel istismarın genellikle “kaza” olduğu düşünülerek gözden kaçırıldığı belirtilmektedir ⁽²⁴⁾. Buradaki en önemli sorun bir cezalandırma yöntemi olarak kullanılan fiziksel istismarın, bazı toplum ve kültürlerde istismar olarak algılanmaması veya tanımlanmamasıyla ilgilidir ⁽²⁵⁾. Bharat ve ark. ⁽²⁶⁾ Hindistan’da yaptığı bir çalışmada, fiziksel istismar sıklığını erkeklerde %25.71 iken, kadınlarda %14.85 olarak bulmuştur. Tuz ve ark. ⁽²⁷⁾ kadın üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, kadın öğrencilerin %9.8’ine partnerleri tarafından fiziksel istismar uygulandığını bulmuştur. Hatipoğlu ⁽²⁸⁾ üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, kadınların yakın ilişkilerinde fiziksel istismar açısından mağdur, duygusal istismar açısından ise saldırgan konumda olduklarını bulmuştur.

Cinsel istismar: Topçu’ya ⁽²⁹⁾ göre cinsel istismar, toplum tarafından kabul edilmeyen uygunsuz şehvet arzularının etkisi altında, cinsel doyum elde etme amacıyla yapılan tek taraflı, çarpık ve bencil insan eylemlerini içerir. Bu eylemler, partneri cinsel ilişkiye girmek için fiziksel güç kullanarak zorlamayı, kişi gönülsüz olduğu halde, onunla cinsel ilişkiye girmeyi ⁽³⁾ içeren cinsel ilişki biçiminde olabildiği gibi yalnızca öpme, cinsel amaçlı kucaklama ve dokunma veya edilgin cinsel davranışlarla da sınırlı kalabilir ⁽²⁹⁾. Cinsel davranış, giysili veya giysisiz olarak; göğüsle-

re, kalçalara veya genital bölgelere dokunmak ve vücut boşluklarına cinsel organ veya bir cisim sokmaktır. Ayrıca pornografik fotoğraflar gösterme de cinsel istismar tanımı içine girerken, uygunsuz teklif ve teşhirciliği de içine alan “temas içermeyen-örtük” istismar; her hangi bir cinsel dokunuş, fail ya da mağdurun genital temasını içine alan “temas içeren-açık” istismar ve aktif cinsel birleşmeyi içine alan istismar şeklinde de sınıflara ayrılabilir (30,31).

Pellegrini (32) ABD’de yaptığı çalışmada, istismarın özel bir türü olan cinsel şiddetin, gençler arasında yaygınlaşmaya başladığını göstermiştir. İlişkideki erkekler ve kadınların her ikisi de saldırganlık ve cinsel şiddet göstermeye eğilimli olduğu halde, kadınlar erkeklerden daha sık cinsel şiddete hedef olmasına rağmen heteroseksüel ilişkilerde bu tür cinsel şiddeti şaşırtıcı olarak her iki cinsin de birbirine uyguladıklarını söylemiştir. Uçar (33) yaptığı çalışmada, cinsel istismara uğrayanların yalnızca %15’inin bildirimde bulunduğu ve büyük oranda cinsel istismarı sır olarak sakladıklarını belirlemiş, dolayısıyla cinsel istismarın sıklığı konusunda doğru istatistiksel verilere ulaşmanın zor olduğunu belirtmiştir. Hatipoğlu (28) yaptığı çalışmada, cinsel istismar açısından erkek üniversite öğrencilerinde en sık rastlanan davranışın, aile planlaması yöntemi kullanılmasını engellemek ve cinsel ilişkiye zorlamak; kadın öğrencilerde ise istemediği halde, dokunmak ve cinsel ilişkiye zorlamak olduğunu bulmuştur. Tuz (34) kadın öğrencilerin yakın ilişkilerindeki cinsel şiddet prevalansını %17 olarak bulmuş, cinsel şiddete uğrayan kadın öğrencilerin yaşadıkları ilişkiyi sonlandırma eğiliminde olduklarını tespit etmiştir.

İSTİSMAR İÇİN RİSK FAKTÖRLERİ ve İSTİSMARIN ETKİLERİ

Yakın ilişkilerdeki şiddetin temel nedenlerinin, bireyin aile içindeki deneyimleri ve öğrenmeleri, bilişsel ve duygusal yapısı, kişilik özellikleri ve psikolojik rahatsızlıkları ile ilişkili olduğu (35), özellikle aile içi şiddete maruz kalmış olan bireylerin istismar davranışlarını sık gösterdikleri ve normal kabul ettikleri belirtilmektedir. Yaşanmış olan her istismar daha sonra bireyin sosyal yaşamında hatalı bir istismar algısının oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Bireylerin algıladığı istismar düzeyi, kuracağı ilişkilerin yapısını ve içeriğini etkileyen faktörlerin en önemlilerinden

biri olarak değerlendirilmektedir (36).

Madde kullanmak, özellikle alkol kullanmak, sürekli öfke, duyguları düzenlemede güçlük ve düşük öfke yönetimi, borderline kişilik özelliği, çocukluk çağı istismarı ve şiddete karşı kabul tutumlarına sahip olma istismar için risk faktörleri arasındadır. Ayrıca fiziksel istismarın en güçlü ve istikrarlı göstergelerinden birinin psikolojik istismar olduğu belirtilmektedir (9). Özellikle cinsel istismarda en önemli risk faktörü ailesel etmenlerdir. Düşük sosyoekonomik düzey, anne-baba arasındaki iletişim sorunları, boşanmış anne baba varlığı cinsel istismara zemin hazırlamaktadır. Aile üyelerinde görülen ruhsal bozukluklar, duygusal ve cinsel istismar geçmişi olması, ebeveynlerde alkol-madde kullanımı risk faktörü olarak belirtilmiştir. Yaş, medeni durum, anne-babanın eğitim düzeyinin düşük olmasının hem istismara maruz kalma hem de istismar sonrasında ruhsal bozukluk gelişim riskini arttırdığı bildirilmiştir (37,38).

Duygusal istismarın ileriki yıllarda birçok ruhsal sorunla ilişkisi olduğu belirtilmektedir (39). İstismar mağdurlarının %20-50’sinde psikiyatrik belirti bulunmamasına rağmen anksiyete, depresyon, madde bağımlılığı, intihar davranışı, borderline kişilik bozukluğu ve post travmatik stres bozukluğu gibi psikiyatrik bozuklukların sonraki dönemlerde ortaya çıkabileceği (40) ve özellikle cinsel istismara uğrayan gençlerin riskli cinsel ilişkilere girdikleri ve riskli davranışları yetişkin dönemlerinde de devam ettirdikleri belirtilmektedir (41). Travma kurbanlarının bazı dönemlerde daha yoğun olarak kendine zarar verme davranışı sergiledikleri ve bunu içlerinde yaşanan yoğun acının, dışarıdan kendi oluşturdukları -kendi kontrolleri altında olan- bir acıyla yer değiştirmesi amacıyla yaptıklarını belirttikleri belirtilmektedir (42). İstismarın psikolojik etkilerinin yanı sıra fiziksel etkileri de görülmektedir. Fiziksel etkileri kısa dönemli olarak tanımlanırken, psikolojik ve sosyal etkiler uzun dönemli olarak tanımlanmaktadır. Kısa dönemdeki etkiler morluklar, yaralar ve kırıklar şeklinde kendini göstermektedir (43). Campbell ve arkadaşları çalışmalarında (44) baş ağrısı, sırt ağrısı, vajinal enfeksiyonlar, sindirim sorunlarını en çok bildirilen fiziksel etkiler olarak bulmuştur.

Yakın ilişkilerdeki özellikle güç ve kontrol gibi bazı dinamikler, ilişkideki bağımsızlık, iletişim şekli, ilişkinin süresi, ciddiyeti ve samimilik ilişki sırasında

yaşanan istismarı etkilemektedir. Özellikle bireylerin birbirine aşık olduğu, takıntılı bir biçimde sevdiği bir ilişkide kişilerin istismar mağduru olma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir ⁽⁴⁵⁾. Baysoy ⁽⁴⁶⁾ çalışmasında, erkek öğrencilerin sevgiliyle anlaşmazlık durumunda daha yoğun şiddet ve istismar içeren davranışlar sergilediğini, sevgili ile yaşanan anlaşmazlıkların çözümünde kadınlara kıyasla erkek öğrencilerin “küsmeye” ve “eşya kırma” davranışlarını daha fazla bildirdiklerini göstermiştir.

ÖNLEME YÖNTEMLERİ

Üniversite öğrencilerinin ergenlik dönemi, anne-babaya bağımlılıktan kurtulma, kimliğini araştırma, mesleki uğraşları merak etme, sosyal çevrenin değişmesi, yakın ilişkiler ve yakın arkadaşlıklar kurma, bir gruba ait hissetme gibi birtakım özellikleri nedeni ile ilişkilerde istismarın nasıl ortaya çıkabileceği hakkında farkındalıklarını artırma ve onlara sağlıklı yakın ilişkiler kurma yollarını öğretme açısından çok avantajlı bir dönemdir. Üniversite yılları partnerlere karşı fiziksel, duygusal ve cinsel saldırıda bulunulması açısından riskli bir dönem olarak ele alınmakta, dolayısıyla birçok önleme programı tarafından hedef grup olarak tanımlanmaktadır ⁽⁴⁷⁾.

Temel amacı birey, aile ve toplum sağlığının geliştirilmesi, sağlığın korunması ve hasta olanların tedavi, bakım ve rehabilitasyonunun sağlanması olan hemşirelerin, istismar uygulayan ve istismara maruz kalan bireye yardım etmedeki yeri önemlidir. Çünkü sağlık bakımının bütün aşamalarında hemşireler, potansiyel istismar olgularının erken tanınmasında, istismar konusunda riskli bireylerin belirlenmesinde, istismar uygulayan ve istismara maruz kalan bireylere gerekli yardım ve desteğin sağlanmasında, çözüm yollarının bulunmasında önemli rollere sahiptirler ^(48,49). Bu özellikleri nedeniyle sağlık bakımının lideri olarak hemşireler, üniversite öğrencilerini eğitme ve desteklemede eşsiz bir konumdadır. Yerleşke sağlık merkezleri, öğrenci yaşamı, öğrenci organizasyonları ve kamu güvenlik kurumları ortaklığıyla hemşireler; farkındalığı, flört şiddeti ve cinsel istismarla ilişkili koruma önlemlerine katkıda bulunabilir ⁽⁵⁰⁾. Psikiyatri hemşireleri ise, istismar davranışı, istismar türleri, hangi davranışların istismar göstergesi olduğu ve istismar bildiriminin gerekliliğine yönelik eğitimler düzenleyerek öğrencileri bilgilendirebilirler.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün ⁽⁵¹⁾ raporunda, aralarında Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avrupa'nın da bulunduğu birçok gelişmiş ülkede partner istismarı suçları için tedavi programları bir yenilik olarak göze çarpmaktadır. Bu programların çoğunda cinsiyet rollerini, stres ve öfkeyle nasıl başa çıkılacağını, bireyin eylemleri için sorumluluk almasını ve duygularını başkasına göstermesini içeren öğrenim tekniklerinin tartışıldığı bir grup formatı kullanıldığı belirtilmektedir. Psikiyatri hemşireleri sağaltım amacıyla istismar mağduru öğrenciler için bireysel ve toplum temelli programlar oluşturabilir.

Bireysel düzeydeki programlardan bazıları; okul temelli sosyal gelişim programları, yaşam becerileri eğitimi, çatışma çözme becerileri eğitimi, öfke yönetimi, problem çözme becerileri eğitimi, iletişim becerileri eğitimi, akran eğitimi gibi programlar olarak uygulanabilir. Toplum temelli programlar ise eğitim ve sağlık kurumları çalışanlarına eğitim, yüksek risk grubu olarak tanımlanan gençlere danışmanlık hizmetleri, şiddet ve istismar hakkında toplumu bilgilendirme, mesleki rehberlik, medya şiddetinin azaltılması, alkol ve madde kullanımı ile ilgili bilgileri içeren programlar olarak hazırlanabilir ⁽⁵²⁾.

Sonuç olarak, üniversite hoş yaşantılar içermesine rağmen üniversite öğrencileri yakın ilişkilerinde duygusal, fiziksel ve cinsel istismar yaşayabilmektedir. Yakın ilişkilerdeki bu olumsuz yaşantıların birçok nedeni bulunmaktadır. Psikiyatri hemşireleri bu bireylerin sağaltımında ve bireylere destek olmada önemli bir konumdadır.

KAYNAKLAR

1. Atak H, Taştan N. Romantik ilişkiler ve aşk. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry. 2012; 4(4): 520-46. [[CrossRef](#)]
2. Kılınçer AS, Dost MT. Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde algıladıkları istismar. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 2014; 5(42): 160-72.
3. Atakay, C. Romantik yakın ilişkilerde şiddetin öncülleri. Nesne Psikoloji Dergisi (NPD). 2014; 2(3): 1-9.
4. Türk Dil Kurumu. 2016. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.584fa238da2cd0.31021952. Ekim 22, 2016.
5. Bugay A, Çok F. Gençlikte romantik ilişkilerde şiddet ve istismar. Okul Psikolojik Danışmanı E-Bülteni. 2015; 5: 15-9.

6. Savoly KD, Ulaş Ö, Zorbaz DS. Üniversite öğrencilerinin çiftler arası şiddeti kabul düzeylerini etkileyen etmenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2014; 5(42): 173-83.
7. Ersanlı K, Yılmaz M, Özcan K. Algılanan duygusal istismar ölçeği (adiö): geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2013; 32(1): 147-64.
8. Kalkan M. Ergenler için romantik ilişkilerde sorun çözme ölçeğinin ERİŞÇÖ geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirliği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 2008; 15(3): 131-8.
9. Shorey CR, Zucosky H, Brasfield H, Febres J, Cornelius LT, Chelsea S et al. Dating violence prevention programming: Directions for future interventions. *Aggression and Violent Behavior*. 2012; 17: 289-96. [\[CrossRef\]](#)
10. Öngün E. Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özelliklerinin Romantik İlişkileri Üzerine Etkisi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2016, İstanbul (Danışman: Doç. Dr. Gül Ünsal).
11. Aydın B. Çocuk ve Ergen Psikolojisi. Nobel Yayınları. Ankara 2005: s:135.
12. Şimşek S, Önder CF. Ergenlerde Davranış problemlerinin, anne-babadan ve öğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi. *Elementary Education Online*. 2011; 10(3): 1124-37.
13. Babcock JC, Roseman A, Green CE. Intimate partner abuse and PTSD symptomatology: Examining mediators and moderators of the abuse - trauma link, *Journal of Family Psychology*. 2008; 22(6): 809-18. [\[CrossRef\]](#)
14. Karakurt G, Kristin E, Silver, BA. Emotional abuse in intimate relationships: The role of gender and age, *Violence Vict*. 2013; 28(5): 804-21. [\[CrossRef\]](#)
15. Orpinas P, Nahapetyan L, Song X, McNicholas C, Reeves PM. Psychological dating violence perpetration and victimization: Trajectories from middle to high school, *Aggressive Behavior*. 2012; 38: 510-20. [\[CrossRef\]](#)
16. Flake TA, Barros C, Schralber LB, Menezes PR. Intimate partner violence among undergraduate students of two universities of the state of Sao Paulo, Brazil. *Rev Bras Epidemiol*. 2013; 16(4): 801-16. [\[CrossRef\]](#)
17. Demirtaş ET, Sümer ZH, Fincham FD. Intimate partner violence in Turkey: The Turkish intimate partner violence attitude scale-revised. *J Fam Viol*. 2017; 32: 349-56. [\[CrossRef\]](#)
18. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması. Ankara: Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü; 2015. s:92.
19. Öztürk S. Çocuklarda duygusal istismar. T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 2007 (Danışman: Mukadder Boydak Özcan).
20. Kara B, Biçer Ü, Gökalp SA. Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 2004; 47: 140-51.
21. Gündüz B, Gökçakan Z. Fiziksel istismar açısından üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*. 2004; 13: 29-40.
22. Singh V, Epstein-Ngo Q, Cunnigham RM, Stoddard SA, Chemack ST, Walton MA. Physical dating violence among adolescents and young adults with alcohol misuse. *Drug and Alcohol Dependence*. 2015; 153: 364-8. [\[CrossRef\]](#)
23. Avşar A, Karanfil R, Ketan A. Çocukta Fiziksel istismar sonucu ölüm: Olgu sunumu. *Adli Tıp Dergisi / Journal of Forensic Medicine*. 2014; 28(3): 287-93.
24. Taner Y, Gökler B. Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*. 2004; 35: 82-6.
25. Topbaş M. İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 2004; 3(4): 76-80.
26. Bharat A, Jain N, Gupta BK, Bharat V. To determine the pattern and effects of verbal, emotional and physical abuse in both sexes. *International Journal of Community Medicine and Public Health*. 2016; 3(4): 818-25. [\[CrossRef\]](#)
27. Tuz C, Öksüz ME, Tekiner AS. Kadına yönelik şiddet derecelendirme ölçeği ve mağdurların cinsel deneyimleri ölçeği Türkçe versiyonun geçerlik güvenilirliği. *Eurasian Journal of Family Medicine Avrasya Aile Hekimliği Dergisi*. 2015; 4(2): 83-9.
28. Hatipoğlu Ü.S. Başkent Üniversitesi Öğrencilerinde Flört Şiddeti Prevelansı Anketi. Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı. Uzmanlık Tezi. 2010.
29. Topçu S. Cinsel istismar. Ankara: Phoenix Yayınevi; 2009. s:17-8.
30. Taneli S, Albayrak C, Sivrioğlu Y. 1999, Ben Hasta Değilim: Çocuk sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü” (Ed Ekşi A) içinde, İstanbul, s:531-41.
31. Bulut GÇ. Ergen cinsel istismar olgularında psikopatoloji gelişiminde rol oynayan faktörlerin ve serotonin gen polimorfizminin araştırılması. Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi. 2013.
32. Pellegrini AD. A longitudinal study of heterosexual relationships, aggression, and sexual harassment during the transition from primary school through middle school. *Applied Developmental Psychology*. 2001; 22: 119-33. [\[CrossRef\]](#)

33. Uçar M. Bilişsel Süreç Yaklaşımına Dayalı Olarak Hazırlanan Cinsel İstismarı Önleme Becerisi Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 2014.
34. Tuz C. Bir Üniversitedeki Kız Öğrencilerin Cinsel Şiddet Öyküsü ve şimdiki Depresyonla İlişkisi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi. 2015.
35. Atakay C. Evli çiftlerde şiddeti yordayan etmenler: partnerin sadakatine ilişkin açık ve örtük algılar ile öfke duygusu. Anakara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. 2014.
36. Kostak MA, Vatansever C. Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili görüş ve düşünceleri. HSP. 2015; 2(1): 1-11. [\[CrossRef\]](#)
37. Demirci EÖ, Özmen S, Öztop DB, Özdemir Ç, Uytun MÇ. Çocuk ve ergen cinsel istismar olgularında istismar ile ilişkili sosyodemografik özelliklerin, ailesel değişkenlerin ve ruhsal bozuklukların değerlendirilmesi. Adli Tıp Bülteni. 2014; 19(3): 146-53.
38. Bailey BA. Partner violence during pregnancy: prevalence, effects, screening, and management. International Journal of Women's Health. 2010; 2: 183-97. [\[CrossRef\]](#)
39. Durmuşoğlu N, Doğru SSY. Çocukluk örseleyici yaşantılarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye etkisinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2006; 15: 237-46.
40. Bilginer Ç, Hesapçioğlu ST, Kandil S. Çocukluk çağı cinsel istismarı: Mağdur ve sanık açısından çok yönlü bakış. Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences. 2013; 26: 55-64.
41. Erel Ö, Gölge ZB. Üniversite öğrencilerinde riskli davranışlar ile çocukluk çağı istismar, dürtüsellik ve riskli davranışlar arasındaki ilişki. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2015; 16: 189-97. [\[CrossRef\]](#)
42. Zoroğlu SS, Tüzün Ü, Şar V, Öztürk M, Kora ME, Alyanak B. Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2001; 2(2): 69-78.
43. Yolcu H. İstismara uğramış çocuğa eğitim ortamında yaklaşım: rehber öğretmenin rolü. Eğitim Bilim Toplum Üç Aylık Hakemli Dergi. 2009; 7(25): 62-92.
44. Campbell J, Jones AS, Dienemann J, Kub J, Schollenberger J, O'Campo P ve ark. Intimate partner violence and physical health consequences. Arch Intern Med. 2002; 162: 1157-63. [\[CrossRef\]](#)
45. Mihçokur S, Akın A. Flört Şiddeti- "Şiddetli Sevgi". Sağlık ve Toplum. 2015; 25(2): 9-15.
46. Baysoy N. Üniversite Öğrencilerinde Şiddet Yaşantısı Risk Faktörlerini Değerlendirme ve Önceliklendirme Aracı Geliştirme. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi. 2014.
47. Page AZ, İnce M. Aile içi şiddet konusunda bir derleme. Türk Psikoloji Yazıları. 2008; 11(22): 81-94.
48. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı. Eds: Çam O, Engin E. İstanbul Tıp Kitabevi. İstanbul. 1. Baskı. 2014; s:817.
49. Özgür G, Yörükoğlu G, Arabacı LB. Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi - Journal of Psychiatric Nursing. 2011;2(2):53-60.
50. Ames TL, Glenn LA, Simons LE, Dating violence: Promoting awareness and mitigating risk through nursing innovations. Journal of the American Association of Nurse Practitioners. 2014; 26: 143-7. [\[CrossRef\]](#)
51. Krug EG, Dahlberg LL, Mercy JA, Zwi AB, Lozano R. World report on violence and health. World Health Organization, 2002, Genova.
52. Bacıoğlu SD. Şiddet ve saldırganlığın azaltılmasında önleme ve müdahale programlarının etkililiği: meta analiz çalışması. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 2014; 5(42): 294-304.